

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Maarten van der Goes van Dirxland [1751-1826], Nederlands eerste minister van Buitenlandse Zaken

Waldeck, P.W.

Citation

Waldeck, P. W. (2017, November 15). *Maarten van der Goes van Dirxland [1751-1826], Nederlands eerste minister van Buitenlandse Zaken*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/55510>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/55510>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/55510> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Waldeck, P.W.

Title: Maarten van der Goes van Dirxland [1751-1826], Nederlands eerste minister van Buitenlandse Zaken

Issue Date: 2017-11-15

Een cirkel gesloten [1808-1826]

De weinig motiverende werkomstandigheden versterkten ongetwijfeld de teleurstelling van Van der Goes over het niet uitkomen van zijn verwachting dat onder het koningschap van Lodewijk het land in stabielere relatie tot de Europese mogendheden kon worden gebracht. De voorlopige verplaatsing van de koninklijke residentie naar Utrecht eind oktober 1807 en het vooruitzicht van definitieve vestiging in Amsterdam deden voor Van der Goes de deur dicht. Er was in Utrecht geen behoorlijk onderkomen voor departement en minister te vinden. Het corps diplomatique bleef in Den Haag. Het heen en weer reizen deed een aanslag op zijn gezondheid. De koning sommeerde Van der Goes desondanks zich permanent in de Domstad te vestigen. De minister was dat geenszins van plan. Hij vond excuses in de grote hoeveelheid werk die hij in Den Haag behoorde af te doen. Wederzijds nam de wrevel toe. In december schreef Van der Goes een lange brief met een opsomming van alle klusjes waarmee hij op dat moment in opdracht van de koning bezig was en de mededeling dat het hem te veel werd: 'Je me trouve malade, Sire! En voel dat mijn zenuwen dermate zijn aangedaan, dat ik tot arbeid weinig geschikt ben.'¹ Leed Van der Goes aan een burn-out?

Volgens Anton Falck wekte diens knorrige houding en het voortdurend hunkeren naar Den Haag het misnoegen van de koning. Het ontslag bleef niet lang uit.² Garnier vermeldde in zijn memoires een discussie met Lodewijk (met zijn ministers over de verplaatsing van de regeringszetel naar Utrecht?) waarin Van der Goes alleen stond en die aanleiding was tot zijn vertrek.³ Röell schreef Van der Goes weldra met de vraag of het hem 'schikte' ontslag te vragen in verband met zijn gezondheid. Lodewijk, die toch al een ingrijpende herschikking van zijn ministerraad op het oog had, besteedde in zijn memoires weinig

woorden aan het ontslag dat op 8 januari 1808 werd verleend. De functie van minister-secretaris van staat werd afgeschaft. Röell werd belast met Buitenlandse Zaken.⁴ Om de pil te verzachten werd Van der Goes een pensioen aangeboden van zesduizend gulden per jaar plus behoud van de functies van grootkanselier en thesaurier van de Koninklijke Orde van de Unie, de eerste in Nederland gestichte orde van verdienste. Bij elkaar zou dat pensioen en traktement het salaris van een minister benaderen. Daarboven kwam nog een toelage van enkele duizenden gulden tot de verhuizing van de koninklijke residentie naar Amsterdam om van tijd tot tijd het corps diplomatique in Den Haag te ontvangen wanneer de koning zich met zijn minister van Buitenlandse Zaken in het buitenland ophield.

Was het ontslag een opluchting voor Van der Goes? In zekere zin wel, want de werkdruk verminderde aanzienlijk. Hij kon rekenen op een eervolle behandeling. Maar het afscheid ging met weinig ceremonieel gepaard, ook al verliet Van der Goes zijn post na een respectabele tien jaar, waarin hij niettegenstaande vijf machtswisselingen ‘chef de la diplomatie néerlandaise’ was geweest. Hij droeg nu geen directe verantwoordelijkheid meer voor het sombere vooruitzicht wat betreft het lot van het vaderland. Het experiment met een Frans staatshoofd ontwikkelde zich niet goed. Het ontslag kwam op het moment waarop de Hollandse inbreng in de internationale politiek verpieterde. De bonapartistische militante aanpak van buitenlandse zaken paste niet bij alles wat Van der Goes als diplomaat had gevormd. Hij zag het perspectief van machtsveiwicht en collectieve veiligheid vervliegen, zag hege-monie verworden tot suprematie. Beschaafde omgangsvormen werden verdrongen door een commandostijl. Het compromis betekende zwakte in plaats van wederzijds voordeel. Van der Goes kon het tempo van de nieuwe heren niet bijhouden. Hij was de uitdagingen van de nieuwe werkelijkheid aangegaan, maar moest zijn handschoenen in de ring gooien. Zijn benadering en aanpak van de diplomatie waren gaan behoren tot een voorbij tijdperk. Als middelaar of verzoener in het Haagse was Van der Goes ook niet meer nodig. De meeste politici hadden er in het algemeen geen moeite mee zich te laten dwingen door de leiding en de ogen van de vreemde monarch. Andere tijden, andere zeden.

De buitenman

Hij bleef wonen op Kneuterdijk 6, dat immers via een familierelatie was gehuurd. Het departement van Buitenlandse Zaken bleef voorlopig in het huis gevestigd, totdat het kon worden overgebracht naar de nieuwe koninklijke residentie Amsterdam. Vanuit het statige pand wijdde Van der Goes zich nu aan de bijzondere opdrachten die hij van koning Lodewijk had gekregen. Hij kon echter veel meer tijd dan voorheen doorbrengen op Oostbroek, zijn geliefde zomerverblijf.

Oostbroek was een tot buitenplaats gepromoveerde voormalige hofstede die via de overgrootmoeder van Van der Goes, Cornelia Elisabeth van Strijen, in de familie was gekomen. Vader Adriaan van der Goes liet Oostbroek na aan zijn middelste zoon Philip Jacob, secretaris van de rekenkamer van Holland, die het verhuurde aan zijn broer Maarten. Oostbroek lag op de hoek van de huidige Haagse Loosduinse Kade en de De la Reyweg, toen nog net in de gemeente Loosduinen. In de achttiende eeuw werd Loosduinen populair bij de Haagse welgestelden om er zomerverblijven te stichten op oude boerderijen.⁵ Het buiten van de familie Van der Goes bestond uit een herenhuis, vijf tuinmanswoningen, koetshuis en stal met ruimte voor zes paarden, plantsoenen, teelland alsmede een bos met koepel grenzend aan de buitenplaats Rustenburg, tezamen ruim 3,5 hectare. Ook toen hij nog het departement bestierde, vertrok Van der Goes in mei naar Loosduinen om in september terug te keren naar de Kneuterdijk. Buitenlandse zaken gingen overigens dan gewoon door. Dat werd opgelost door veelvuldige bezoeken van Bosscha of Delprat, meestal rond het lunchuur. Op Oostbroek kon Van der Goes zich uitleven in zijn liefhebberij van buitenman, zo blijkt uit de dagboekjes die hij van zijn verblijf bijhield. Hij legde er sier- en moestuinen aan. In de vijver werden steenkarpers uitgezet en Van der Goes fokte op Oostbroek goudfazanten en bergeenden. Van de vlierbessenoogst maakte hij jenever.⁶

Aan het begin van de eerste zomerperiode na zijn aftreden als minister gaf Van der Goes op 23 juni 1808 een tuinfeest voor de buurtgenoten ter viering van de tweede verjaardag van de regering van koning Lodewijk. De *Haagsche Courant* meldde dat er rond honderdvijftig mensen aanwezig waren geweest, die zich aan het eind van middag in de avondzon verzamelden op het plein voor het huis. Daar was een halve cirkel van tenten opgericht. Aan een paal hing het monogram van de koning uitgevoerd in rozen en andere bloemen. Overal tafels bestrooid met bloemen en verversingen. Wafelbakkers bezorgden ‘in overvloed natio-

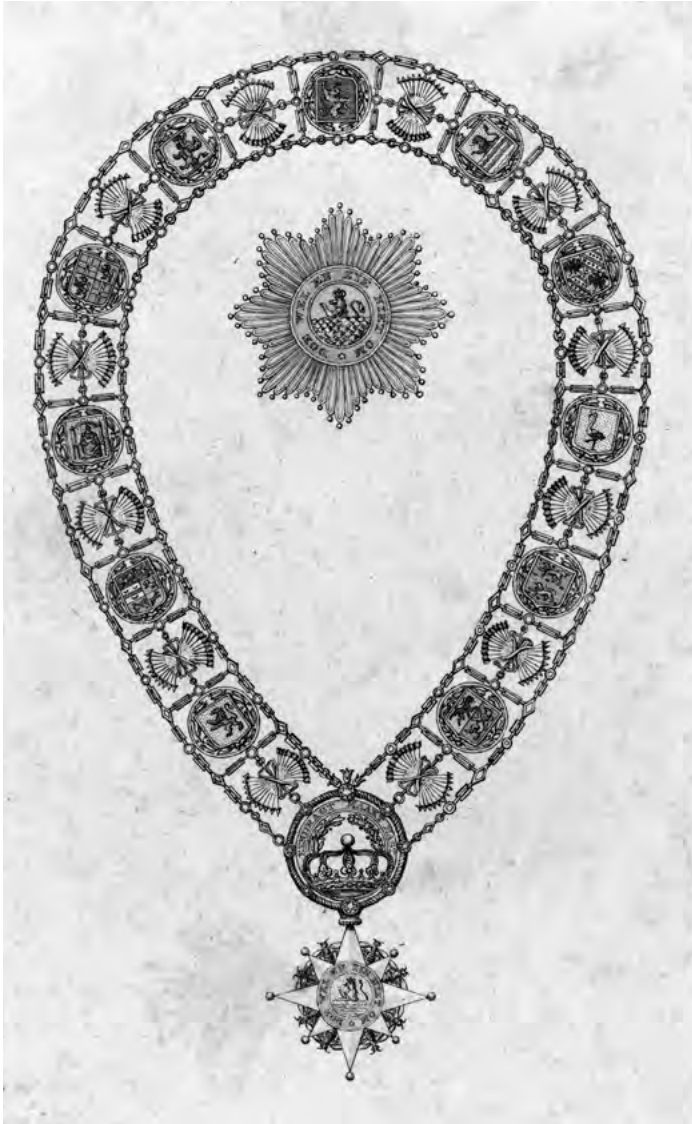
Buitenplaats Oostbroek, Loosduinen, toestand 1929

nale gebakken naar de smaak'. Muzikanten begeleidden boerendansen. Volgens de krant leverde het vrolijk tafereel een der aardigste schilderijen van Teniers of Van Ostade op.⁷ Er kwam op Oostbroek ook verder regelmatig bezoek, waarmee uitgebreid werd getafeld en whist werd gespeeld. Een favoriet drankje was Rijnse wijn met citroen. Ook werden veel uitstapjes per paard-en-wagen gemaakt, zoals naar het Staalduin, naar Scheveningen of naar Katwijk om de bouw van de uitwaterings-sluizen in de Oude Rijn te bezichtigen. Familiebezoek aan huis of op Kraayenstein, bij Franc, waar in juli 1809 een reünie plaatsvond van vijf broers Van der Goes en vier schoonzusters. Van der Goes en zijn vrouw gingen veel naar het theater in Den Haag. In oktober 1809 stuurde hij enige lekkernijen naar Den Haag voor het zilveren huwelijksfeest van zijn vroegere secretaris Daniël Delprat: vier patrijzen, een haas en een ananas. Van der Goes deed daar nog twee flessen champagne bij 'om de dames op te vrolijken en twee flessen zeer oude Bordeaux om de heren goed te laten slapen'.

'Doe wel en zie niet om'

Koning Lodewijk behield graag de diensten van Van der Goes voor zijn plannen om een ridderorde in te stellen en een 'constitutionele erfelijke adel' te creëren teneinde zijn koningschap meer glans en status te geven en zijn onafhankelijkheid tegenover zijn broer te benadrukken. Hij had overigens ook een politiek doel met een decoratiestelsel. De koning zag er het beste middel in om de in zijn ogen egoïstische koopmansgeest in Nederland tegen te gaan, om de kooplieden meer aan hun land te binden en hen zelfs tot opofferingen te bewegen. Herstel van adellijke titels en privileges had tot doel de oude, maar bepaald niet altijd Oranjegezinde adel zich te laten verzoenen met de nieuwe orde. Lodewijk wilde ook de namen van oude uitgestorven geslachten laten herleven, zoals Egmond en Hoorne.⁸ Al meteen na zijn aantreden in 1806 benoemde Lodewijk een commissie om hem over beide projecten te adviseren. Van der Goes maakte deel uit van deze 'Commission des Titres'.⁹

Van der Goes had al bij de intrede van koning Lodewijk laten zien dat hij goed overweg kon met de Franse opvatting van het theater van de staat. Ceremonieel en het daarbij behorende protocol schiepen een geëigend ritueel om status en rang te accentueren en traditie te vestigen. Tijdens zijn plaatsingen in Kopenhagen en Madrid had hij het daar geldende hofceremonieel in zijn rapportage beschreven. Al in 1802 had

Keten van de Orde van de Unie

Van der Goes geadviseerd om buitenlandse gezanten ter gelegenheid van hun vertrek ‘volgens het aloud gebruik wederom tot afscheidspresent zal worden gegeven een gouden ketting en medaille, waarop aan de ene zijde gegraveerd zal zijn het wapen dezer Republiek, en op de andere zijde de woorden *Respublica Batava*’. Dit was een voorloper van het huidige gebruik om diplomaten te benoemen in de Orde van Oranje-Nassau.¹⁰ Van der Goes zag zeker de waarde in van een breder decoratiestelsel ter aanmoediging en beloning van oppassende Nederlanders die een openbare of wetenschappelijke functie bekleedden.

Aan het eind van het jaar was het ontwerp voor de statuten van een ridderorde gereed. Op 14 februari 1807 volgde de oprichting van de Koninklijke Orde van de Unie (unie in de betekenis van eenheid van land en volk). De orde kreeg als devies: ‘Doe wel en zie niet om’. De letterkundige Bilderdijk verzoon een ezelsbruggetje voor de koning om het motto goed uit te spreken: ‘D’ou elle ainsi ni d’homme.’¹¹ Van der Goes werd benoemd tot grootkanselier en grootthesaurier. Het commentaar van de Franse gezant Dupont-Chaumont aan Talleyrand over de instelling van de orde was niet onwelwillend, maar het voornemen een adel te creëren zou volgens hem afbreuk doen aan het bindend effect van de orde. Lodewijk wenste ter onderstreping van de eendracht nadrukkelijk ook vier vooraanstaande Joden in de orde te benoemen. Het initiatief van Lodewijk leidde tot sarcastisch commentaar van keizer Napoleon. Hij vond het te vroeg, verspilling, belachelijk en hij verbood zonder zijn uitdrukkelijke toestemming Fransen in de orde te benoemen: ‘U hebt nog niets gepresteerd om te verdienen dat men Uw portret draagt (...) En wat hebben al die mensen die U in de orde hebt benoemd eigenlijk gepresteerd?’¹² De keizer eiste intrekking van het plan een adel te creëren, ofschoon hij zelf in 1804 de adel in Frankrijk had hersteld. Bij de inauguratie van de orde in 1807 hield Van der Goes een rede die niet het ontwerp van orde-secretaris Anton Falck volgde. Colenbrander verweet Van der Goes dat hij verkoos geijkte vleitaal tegen de koning aan te slaan. Falcks ontwerp ging veel meer in op de grote veranderingen die het Hollandse volk had moeten ondergaan, maar noemde nogal eenzijdig als oorzaken van Hollands verval de verouderde constitutie en de partijstrijd. Van der Goes vond kennelijk dat deze feestelijke gelegenheid zich niet leende om een zo politiek getint verhaal te houden.¹³

Tot de eersten die de hoogste graad van Ridder Grootkruis ontvingen, behoorde Rutger Jan Schimmelpenninck. De eed die de oud-raadpensionaris daarbij moest zweren hield onder meer in opperste toewijding aan de dienst voor koning en vaderland. Acht maanden na zijn gedwongen

Diploma Grootkruis Orde van de Unie met handtekeningen van Lodewijk, Van der Goes en A.R. Falck

aftreden schreef hij Van der Goes geen principieel bezwaar te hebben tegen deze eed. Schimmelpenninck vervolgde in zijn brief: 'Indien ik u eens enige dagen op het Nijenhuis bij mij had dan zou de levenswijze welke gij hier vinden zou, een vreemd contrast in uw oog maken met die waaraan wij de laatste tien jaren gewoon zijn geweest en waaraan gij thans door de natuur van uwen post gebonden zijt.'¹⁴ In mei 1807 ontving Schimmelpenninck de versierselen. Het was Catharina Schimmelpenninck die nu namens haar man, beiden 'steeds zeer gevoelig over de hartelijke blijken van Uw oude vriendschap', Van der Goes antwoordde in een openhartige brief.

Die brief is interessant, omdat de intriges tegen Van der Goes ook tijdens zijn paar jaar als minister blijkbaar niet ophielden:

Gemakkelijk waarde [er stond eerst waarste (sic)] vriend begrijpen wij, dat in de omstandigheid waarin gij U bevindt, alles niet couleur de rose zijn kan, en dat nijd en afgunst wel eens hun rol zullen spelen en ik voor mij, heb ook zeer wel kunnen raden de onzuivere hoek, waaruit men U sinds lange wel eens onaangenaamheid heeft willen berokkenen, en alwaar een zeer actieve personage (zo lang zich die op de Hollandse bodem bevindt) niet mankeren zal haar kwaadaardige rol te spelen, ik voor mij, wil U intussen wel avoueren dat ik dacht, dat dat masqué reeds te veel bekend was om dupes te maken en om kwaad te doen; onderwijl is het ook hier, als altoos, 'doe wel en zie niet om'.¹⁵

Wie had Catharina op het oog? Ver Huell? Brantsen had Van der Goes ook al bij diens benoeming tot minister en ter gelegenheid van zijn mogelijke kandidatuur in 1807 voor de ambassade te Parijs gewaarschuwd dat er (weer) kuiperijen tegen hem waren geweest. Wilde Ver Huell zelf graag minister worden? Of werd hij door anderen in diskrediet gebracht? Falck memoreerde in zijn gedenkschriften dat Van der Goes niet veel ophad met nogal zelfvoldane Fransgezinde diplomaten als Dirk van Hogendorp, Anthony van Dedem van de Gelder en Christiaan Bangeman Huygens.¹⁶

De instelling van een erfelijke adel kwam niet van de grond. In de zomer van 1808 schreef Lodewijk vanuit Het Loo: 'Ik verneem niets van het geheime werk dat ik u heb opgedragen.' In september stuurde Van der Goes namens de commissie ontwerpen van een reglement voor een Hoge Raad van Adel en een Constitutionele Adel van het Koninkrijk alsmede een ontwerp van wet.¹⁷ Daarna bleef het enige tijd stil rond het

project. Medio 1809 voerde Lodewijk een wet op de adeldom in, die echter nog voor de inlijving onder druk van Napoleon werd ingetrokken.

In juli 1809 probeerde Engeland met een invasie op het eiland Walcheren Antwerpen te bereiken. De aanval werd afgeslagen. In de ogen van Napoleon bewees Lodewijk niettemin dat hij zijn land niet kon verdedigen. De koning werd naar Parijs ontboden, waar hij in feite werd gegijzeld. Op 10 maart 1810 werd Lodewijk gedwongen afstand te doen van de gebieden van het koninkrijk ten zuiden van de grote rivieren. Vernederd trad de koning van Holland op 2 juli af. Op 9 juli 1810 was de totale inlijving een feit. Van der Goes hoorde het nieuws van de abdicatie op 4 juli. Acht dagen later waren de Delprats, Van Maanen en broer Philip te gast aan tafel, toen het bericht van de inlijving kwam. ‘Ma Patrie perdue!’ was het korte, maar duidelijke commentaar van Van der Goes in zijn dagboekje van Oostbroek.¹⁸ In die drie woorden scholen gevoelens van gelatenheid en verslagenheid. De naam Holland verdween toch van de kaart van Europa. Was al zijn inspanning voor het behoud van het vaderland voor niets geweest? Het zou drie jaar duren voordat een antwoord op die vraag mogelijk was. Voor nu moest Van der Goes maar genoegen nemen met het devies van de Orde van de Unie: doe wel, en zie niet om.

Parijs

De administratieve inlijving van de zeven Hollandse departementen, die nu gevormd werden, en hun vertegenwoordiging in de instituties van het Franse keizerrijk nam een halfjaar in beslag. Een *Conseil pour les affaires de Hollande* assisteerde de Franse regering daarbij. Leden waren Gogel, Van Maanen en de onvermijdelijke Ver Huell. Op 1 januari 1811 werd de Franse wetgeving en administratie van kracht. Holland kreeg zes senatoren, zes leden van de *Conseil d'État* (Staatsraad), vijfentwintig leden in het *Corps Législatif* (Wetgevend Lichaam) en twee raadsheren in het *Cour de Cassation* (Hof van Cassatie) toebedeeld. Schimmelpenninck werd senator. Hoe Van der Goes in dit verband voor het voetlicht kwam, valt niet goed te reconstrueren. Hij behoorde aanwijsbaar tot de ‘natuurlijke elite’ die het beste paste in de Franse visie op een centralistisch en betrouwbaar bestuur. Maar ook zijn langdurige staat van dienst als ‘chef van de Nederlandse diplomatie’ en het feit dat Van der Goes zich in de afgelopen jaren een effectief bemiddelaar tussen de

Hollandse en Franse belangen had getoond waardoor hij bekend was in Parijs, zullen van invloed zijn geweest. Op 9 januari werd Van der Goes benoemd tot officier in het Legioen van Eer en ‘chevalier’ van het keizerrijk.¹⁹ Op 19 februari behoorde hij tot degenen die door Napoleon voor een zittingsperiode van vijf jaar werden benoemd tot lid van het Corps Législatif, het Franse parlement. Onder hen waren zes oud-diplomaten. Namens het departement van de Monden van de Maas werden, behalve Van der Goes, de oud-minister van Binnenlandse Zaken Johan Hendrik Mollerus, de Rotterdamse jurist en politicus Abraham Gevers en de oud-staatsraad en directeur-generaal van de schouwburgen Eduard Lesné Harel van Kessel benoemd. In maart 1811 stond Van der Goes trouwens nog op de kandidatenlijst voor de functie van rechter in het Hof van Assisen van dit departement. Door zijn benoeming in Parijs is daaraan geen vervolg gegeven.

Anders dan de naam doet vermoeden was het Corps Législatif niet het belangrijkste wetgevende orgaan in het keizerrijk. De meeste macht berustte bij de Staatsraad, voor zover Napoleon niet zelf de beslissingen nam. Het Corps Législatif was in feite niet meer dan een adviserend lichaam, samengesteld uit deskundigen in uiteenlopende disciplines van openbaar bestuur.²⁰ Napoleon beschouwde zichzelf als de belichaming van de volkswil. De benoeming van Nederlanders (en andere buitenlanders) in het Corps Législatif was onderdeel van zijn opzet om de elites in de geannexeerde landen voor het keizerrijk te paaien. Een vergadering kon slechts bijeengeroepen worden door de keizer, die dat uitsluitend deed als hem dat om publicitaire reden uitkwam. Het Corps Législatif bestond in 1813 uit 376 leden van wie er 112 uit de geannexeerde landen waren benoemd. In 1811 werd nauwelijks een maand vergaderd, in 1812, het jaar van de Russische veldtocht, in het geheel niet.²¹ Napoleon kon zich smalend uitlaten over zijn parlement dat hij onder meer als een in feite overbodig ‘gezelschap obscure en middelmatige armoedzaaiers’ beschouwde.²² Het feit dat Van der Goes in zijn archief geen map ‘Corps Législatif’ heeft achtergelaten, geeft aan dat hij het als *éminence grise* niet al te druk met deze functie heeft gehad. Zijn belangrijkste bezigheden in Parijs betroffen waarschijnlijk de keizerlijke orde.

In de loop van 1811 begon Napoleon zich toch te interesseren voor de Hollandse Orde van de Unie. Kennelijk zag de keizer, nu hij zijn *empire* met de inlijving van een aantal vazalstaten had uitgebreid, de bruikbaarheid van een dergelijke decoratie in. Napoleon stuurde het dossier naar zijn aartskanselier Jean Jacques de Cambacérès met de vraag wat te doen met de orde. Het embleem en het devies stonden hem in ieder

Gebouw van het Corps Législatif, ca. 1810

geval niet aan. Het was onbestaanbaar, zei Napoleon, dat een groot rijk een devies als ‘Doe wel en zie niet om’ kon aannemen. Dat vond hij het motto van een paladijn. Napoleon wilde de Hollandse Orde vervangen door een onderscheiding voor het gehele keizerrijk. De naam had hij ook al verzonnen: Keizerlijke Orde van de Reünie. Onder de ‘Réunion’ verstond de keizer de inlijving van Holland, de Noord-Duitse Hanze-steden, Rome en Toscane. Tijdens zijn bezoek aan Amsterdam tekende Napoleon op 18 oktober 1811 het decreet ter oprichting van de nieuwe ridderorde, die bedoeld was ter erkenning van zowel civiele als militaire verdiensten. Bij de eerste benoemingen hadden Hollanders duidelijk de voorkeur. Tot grootkanselier werd Nompère de Champagny, hertog van Cadore, benoemd. Alle kuiperijen tegen Van der Goes ten spijt benoemde de keizer juist hem tot grootthesaurier van de orde.²³ De kanselarij van de orde werd in Parijs gevestigd. Omdat Van der Goes was benoemd in het Wetgevend Lichaam, was het nu voor zijn werk beter naar de Franse hoofdstad te verhuizen.

Van der Goes vestigde zich met zijn kleine gezin op het adres 27, Rue de Grammont in het tweede arrondissement, op de hoek van de Boulevard des Italiens, vlak bij de huidige Opéra. Het was een prettig toeval dat samen met Van der Goes ook zijn jeugdvriend, zijn geheim agent en collega-minister Mollerus was benoemd in het Corps Législatif. Hij maakte deel uit van de Commissie Financiën, door aartskanselier Cambacérès tegenover Napoleon beschouwd als de enige commissie die ertoe deed.²⁴ Er ontstond tussen hem en Van der Goes een correspondentie, want Mollerus was niet in Parijs gaan wonen. Zijn werkzaamheden als directeur Bruggen en Wegen eisten zijn aanwezigheid in de Hollandse departementen. Mollerus gebruikte Van der Goes als contactpersoon voor zaken van het Corps Législatif en zond hem van zijn kant nieuwtjes uit Nederland toe.²⁵ Eind januari 1812 liet Mollerus bijvoorbeeld weten dat hij niet in staat was de aangekondigde zitting van het Corps Législatif in februari bij te wonen vanwege de ijsgang op de grote rivieren. Hij vermeldde erbij dat de Franse gezagsdragers begonnen met het vorderen van paarden. In april van dat jaar waren Scheveningers in verzet gekomen tegen de maritieme blokkade, die ook de zeevisserij ernstig bemoeilijkte. De rel werd door gendarmes uiteengedreven.

Het verzet tegen het Continentaal Stelsel groeide niet alleen in de Hollandse kustplaatsen. Rusland, dat zich bij de Vrede van Tilsit in 1807 bij de blokkade van Engeland had aangesloten, raakte steeds minder gecharmeerd van deze beperking van zijn handel. De tsaar wist een

Bourgeois ft.

A30050

Maison de Molière à Auteuil (Paris.) 1811.

*Maison de Molière à Auteuil (Parijs).
Tekening in bruine inkt door Constant Bourgeois, 1811*

nieuwe coalitie tegen Frankrijk te smeden met Oostenrijk, Pruisen en Engeland. Opnieuw brak er oorlog uit. Op 23 juni 1812 vertrok Napoleon voor zijn veldtocht tegen Rusland. Op 4 oktober meldde Mollerus de aankomst van de keizer in Moskou: 'welk een ontzettende gebeurtenis nietwaar in zo weinige maanden nu te zien dat onze keizer zijn decreten uit Moskou tekent'.²⁶ Minder gunstige berichten over het verloop van de krijgskansen en de enorme verliezen aan mensenlevens kregen nu het thuisfront in hun greep. Zelfs zo, dat eind oktober een groepje militairen en burgers onder leiding van generaal Claude de Malet in Parijs een staatsgreep deed, die jammerlijk mislukte.²⁷ Kritische vlugschriften begonnen de ronde te doen. Op 19 december keerde Napoleon in het holst van de nacht in zijn hoofdstad terug, zijn Grande Armée achterlatend in sneeuw en vorst, al ploeterend bestookt door Russische achtervolgers. Begin 1813 werd de omvang van het debacle publiekelijk goed duidelijk. De keizer was niettemin ongebroken. Hij zag de Russische campagne als een tijdelijke terugslag. Napoleon had een half miljoen nieuwe soldaten nodig en daarvoor moest hij formeel het Corps Législatif om fiat vragen. Hij convoceerde daartoe op 14 februari 1813 het parlement. Van der Goes heeft die zitting vermoedelijk bijgewoond, Mollerus kwam pas begin maart, omdat hij wederom door het kruierend ijs de grote rivieren niet kon oversteken. Hij logeerde op de Rue de Grammont bij Van der Goes, die bij keizerlijk decreet tot 'baron de l'Empire' was verheven.²⁸ Op 20 maart keurde het parlement een opgelegde begroting goed. Vijf dagen later sloot de keizer na gedane arbeid de vergadering met de mededeling dat het pas weer zou worden samengeroepen zodra de oorlog dat toeliet.²⁹ Begin april begon Napoleon zijn veldtocht tegen Duitsland, waar Eugène de Beauharnais onder Russische druk genoodzaakt was zijn troepen achter de Elbe terug te trekken en generaal Louis Davout Dresden had moeten opgeven. Hamburg was in opstand gekomen tegen het Frans gezag.

Ook in Nederland was er toenemend verzet tegen de Franse knevelarijen en de invoering van conscriptie voor het leger.³⁰ Uit de brieven van Mollerus geschreven in 1813 komt echter niet het beeld naar voren van grote opwinding over de ontwikkelingen. Hij vermeldde wel ordeverstoringen in verschillende plaatsen, bijvoorbeeld die eind april in Den Haag, Leiden en Zaandam, maar was zuinig in zijn commentaar op het repressief optreden van het gezag. In Den Haag was een 'hoop van het aller slechtste gemeen' uiteengejaagd. Het bewaren van rust en orde bij alle toenemende onzekerheid leek in de visie van Mollerus voorop te staan.³¹

Mollerus maakte zich wel bezorgd over het ‘tyrannieke’ en zonder aanzien des persoons oproepen van zoons van notabele families voor de Gardes d’Honneur. De inlijving betekende dat ook jongelieden van goede komaf niet ontkwamen aan de conscriptie, maar deze kon ook worden opgevat als een vorm van gijzelneming. De oudste zoon van Mollerus was opgeroepen, maar bevond zich in Italië ‘tot herstel van zijn gezondheid’ en weigerde naar huis te komen.³² In Parijs werd Van der Goes ingeschakeld om ten behoeve van een aantal van de opgeroepen te interveniëren bij de minister van Oorlog, die evenwel deze zaken terugverwees naar de prefecten in Holland (De Stassart en De Celles). Van der Goes zette zich in juni 1813 ook in voor zijn neef Adrien, zoon van broer Franc van der Goes, thesaurier van Den Haag.³³ Adrien behoorde tot de zestien niet-vrijwilligers van de twintig jongemannen uit Den Haag die door prefect De Stassart waren aangewezen. Meteen al bij de aanmelding toonde de jonge Van der Goes een gebrek aan respect door zonder uniform te verschijnen en ongezeglijk te zijn. Adrien was zonder pardon onder de wapenen gebracht bij het Tweede Regiment Gardes d’Honneur in Metz, maar was daar vreselijk ongelukkig en voelde zich niet geschikt voor het militaire beroep. De tussenkomst lukte uiteindelijk omdat er een remplaçant gevonden kon worden. Tegelijkertijd vroeg Van der Goes zijn oud-collega Van Maanen of die Adrien niet kon gebruiken als ‘conseiller auditeur’ bij het keizerlijk hof.³⁴ Adrien maakte daarna overigens alsnog een militaire carrière. Vanaf december 1813 behoorde hij een halfjaar tot de lijfwacht van de soeverein vorst en in mei 1815 meldde hij zich als vrijwilliger. Na de Slag bij Waterloo werd hem het ridderkruis in de Militaire Willemsorde toegekend.³⁵

Mollerus wenste Van der Goes in een brief van begin mei 1813 ook geluk met zijn ‘Nieuw Oostbroek’. Om de zomers buiten de stad, weg van de stank, op stand te kunnen doorbrengen huurde Van der Goes in Auteuil het elegante vroegere huis van de toneelschrijver Molière, een buitenplaats van ongeveer drie hectare. Vele landgenoten die een openbare functie vervulden of hadden vervuld, wisten Maison Molière te vinden.³⁶ Een naam die meer dan eens op de gastenlijstjes voorkomt, is die van Adam Frans van der Duyn. Hij komt hierna nog ter sprake. Hoewel senator Schimmelpenninck zich inmiddels ook in Parijs had gevestigd,³⁷ ontbreekt zijn naam. Was er toch sprake van enige verkoeling in de relatie, wellicht veroorzaakt door de kritiek op de persoonlijkheid van Louise? Maison Molière bestaat niet meer, maar op een prent uit die tijd lijkt het enigszins op het Haagse Catshuis, maar dan frivoler. Van der Goes probeerde in september 1813 het landhuis van de toenmalige

eigenaresse, de weduwe van de schilder Hubert Robert, te kopen, maar het bleek te duur. Ondanks de ontwikkelingen in Duitsland, in Frankrijk en in Nederland zag Van der Goes op dat moment kennelijk geen reden om terughoudend te zijn met een investering in Frankrijk. Het was aan de vooravond van de volkerenslag bij Leipzig, op 19 oktober 1813, die nogal onverwacht door Napoleon werd verloren en zijn val inluidde. In één maand tijd veranderde het perspectief voor Van der Goes geheel. Weinigen konden op dat moment voorzien hoe snel er een eind zou komen aan de Franse overheersing in Nederland.

Eind oktober keerde het gezin Van der Goes uit Auteuil terug naar Parijs. Mollerus schreef op 18 oktober uit Amsterdam naar aanleiding van het verschijnen der geallieerden in Oost-Nederland: 'Intussen is het maar waar dat het er duister uitziet en dat het moeilijk is vooruit te zien waar het heen gaat. De toekomst is met een dikke sluier omwonden. Wij moeten het aan de beschikking van de keizer en vooral van de voorzienigheid overlaten (...). Haags of Amsterdams nieuws dat U kan interesseren, weet ik niet ten minste schiet mij niet te binnen. Op beide plaatsen is het zeer stil, meesten zijn nog buiten.'³⁸ Met 'de meesten' bedoelde Mollerus ongetwijfeld notabelen die nog op hun buitenplaatsen verbleven. Dat het intussen broeide in Amsterdam (een maand later was er oproer) bevroedde hij kennelijk niet.

November 1813 werd in de Hollandse departementen een maand van verwarring, toenemende rellen en onzekerheid. In Parijs was de sfeer eerder terneergeslagen. De keizer echter liet zich door zijn nederlaag bij Leipzig niet ontmoedigen. Teruggekeerd in Parijs op 9 november, de dag waarop de Russische kozakken Deventer bereikten, bereidde hij een nieuwe zitting van het Corps Législatif voor om een belastingverhoging te laten goedkeuren teneinde een nieuw leger te kunnen opbouwen. Intussen desintegreerde het Frans gezag in de Hollandse departementen onder de militaire dreiging uit het Oosten en het groeiende openlijke verzet van groepen burgers. Een week later, op de zestiende, ontving Napoleon senator Schimmelpenninck en deed tegenover hem zijn onversaagde uitspraak dat hij liever de dijken zou doorsteken om het land terug te geven aan de zee dan Holland op te geven.³⁹ De volgende dag, 17 november was het Frans gezag in Holland zodanig in een vacuüm geraakt dat het in Den Haag met 'Haagse bluf'⁴⁰ (en durf) werd opgevuld door het orangistische driemanschap Van Hogendorp, Van Limburg Stirum en Van der Duyn van Maasdam. Het was de laatste omwenteling van het staatsbestel die Van der Goes zou beleven. Op 30 november land-

de prins Willem Frederik in Scheveningen. Twee dagen later verscheen hij, verlicht door flambouwen, als soeverein vorst op het balkon van het vroegere woonhuis van Van der Goes, Kneuterdijk 6 in Den Haag.

In Parijs benoemde Napoleon op 23 november zijn grootzegelbewaarder en minister van Justitie, Claude Ambroise Régnier, hertog van Massa, tot voorzitter van het Corps Législatif om er zeker van te zijn dat het parlement op de komende zitting geen kritische strapatsen zou uithalen. Interessant is dat op de voordracht van kandidaten Massa niet voorkwam, maar Van der Goes wel. Reeds in april was er sprake van zijn kandidatuur voor deze functie. Opmerkelijk, omdat Van der Goes uiteraard geen Fransman was, bovendien iemand die hem eerder wel eens had tegengesproken en dat was voor de keizer een risico. Volgens de Geneefse geleerde Marc-Auguste Pictet, inspecteur-generaal van de Keizerlijke Universiteit in Parijs, zou Van der Goes niet in aanmerking voor benoeming zijn gekomen, domweg omdat de keizer Hollandse namen te barbaars om uit te spreken vond.⁴¹

De opening van de zitting van het Corps Législatif had uiteindelijk op zondag 19 december met groot publiekelijk ceremonieel plaats, nadat op 1 december de geallieerden hun vredesvoorwaarden hadden opgesteld. Napoleon hield een toespraak waarin hij vertrouwen uitsprak in de kans vanuit een positie van kracht over vrede te gaan onderhandelen. Hij rechtvaardigde zichzelf voor al zijn goede werken ten gunste van Frankrijk en de wereld, maar gaf toe dat het vaderland nu zelf in gevaar was. Tot zijn spijt moest hij daarom de steun van het volk vragen om een nieuwe lichter op te kunnen roepen. Daarvoor was andermaal belastingverhoging noodzakelijk.⁴² Als concessie stelde Napoleon alle documenten over de lopende vredesonderhandelingen ter beschikking van het parlement, zodat de leden zelf een oordeel konden vellen over de vredelievende intenties van de keizer. Hiermee betrok hij voor het eerst het Corps Législatif serieus in een regeringszaak. Er werd een commissie samengesteld om de documenten te onderzoeken, die vijf leden telde maar die niet bekendstonden als in de gunst staande bij de keizer.⁴³ Het rapport van deze commissie was niet onverdeeld positief voor de keizer. Het beschuldigde Napoleon ervan de geallieerde voorwaarden niet snel genoeg te hebben aanvaard. Het riep de keizer op namens het Franse volk vrede tot elke prijs, behalve bezetting, te vragen en ten slotte zette het uiteen dat als het nodig was om tegenstand te bieden aan een invasie, Napoleon uitsluitend een waarlijk nationale inspanning kon bereiken als hij respect toonde voor de instituties die de rechten van het volk vertegenwoordigden. Op 29 december maakte

het parlement het rapport openbaar.⁴⁴ Napoleon was woest. De zitting van het parlement werd terstond verdaagd. Er is nog een briefje van 31 december in het archief van Van der Goes waarin werd aangekondigd dat ondanks verdaging van de zitting van het Corps Législatif de keizer de gedeputeerden de volgende morgen zou ontvangen op het paleis der Tuilerieën voor een nieuwjaarstoespraak.⁴⁵ Indien Van der Goes die ontvangst heeft bijgewoond, wat aannemelijk is, was hij er getuige van hoe de keizer de verzamelde gedeputeerden de les las. Het rapport beschouwde hij als insubordinatie. Het deed grote schade aan de Franse onderhandelingspositie. Het Corps Législatif is daarna niet meer in volle zitting bijeen geweest.⁴⁶

Toen op 31 maart 1814 tsaar Alexander en de koning van Pruisen Parijs binnentrokken, en de leden van de keizerlijke familie het hazenpad kozen naar Blois, was de abdicatie van Napoleon nabij. Het was de senaat die op 2 april het initiatief tot afzetting nam op gezag van een voorlopig bestuur onder voorzitterschap van de weer opgedoken Talleyrand. Het Corps Législatif verklaarde de volgende dag dat Napoleon het ‘pacte constitutionnel’ had gebroken en steunde daarom het decreet van de senaat om Napoleon af te zetten. Van der Goes behoorde overigens niet tot de ondertekenaars.⁴⁷

Schimmelpenninck en de andere Hollandse senatoren Van Dedem, Van de Poll en Van Zuylen van Nyevelt waren erbij, toen de senaat op 6 april een voorlopige constitutie (*charte constitutionnel*) aannam. Schimmelpenninck verzocht pas op 14 april ontslag.⁴⁸ De leden van het Corps Législatif die niet aanwezig waren geweest, werden opgeroepen het senaatsbesluit tot afzetting te bekrachtigen. De meeste Nederlandse gedeputeerden hebben vermoedelijk na november 1813 de vergaderingen, voor zover gehouden, niet meer bijgewoond. Velen woonden en werkten toch al in Nederland, voor hen was het afscheid van Frankrijk een relatief eenvoudige zaak.⁴⁹ Van de vier gedeputeerden van het departement van de Monden van de Maas bijvoorbeeld, was Van der Goes de enige met permanente domicilie in Parijs. De abdicatie zelf was voor Van der Goes reden om zich ontslagen te voelen van zijn eed aan de keizer. Op 3 april schreef hij aan de president van het Corps Législatif dat hij afscheid nam van Frankrijk nu zijn vaderland herrezen was en Napoleon vervallen was verklaard van de Franse troon.⁵⁰

Al op 1 februari 1814 oordeelde Van der Goes het, als grootthesaurier van de Orde van de Reünie, verstandig een afrekening van baten en lasten van de Orde van de Reünie in te dienen bij de hertog van Cadore. Er

was een batig saldo van 251.564,10 franc.⁵¹ Geen gering bedrag, waarvoor hij als consciëntieus boekhouder eerst gedechargeerd wilde worden voordat hij meende te kunnen vertrekken. De hertog was evenwel niet bereikbaar (hij liep later over naar de Bourbons). In afwachting van een reactie bleef Van der Goes in Parijs waar hij tot 25 april op de Rue de Grammont nog vier diners gaf waarvan hij de gastenlijstjes aantekende. Wat de Nederlanders betreft, waren het allen mannen die een rol in het openbaar bestuur hadden gespeeld of nog zouden spelen.⁵² Kennelijk was Van der Goes nog steeds een goede informatiebron of gesprekspartner. Zo ontmoette de afgezant van soeverein vorst Willem Frederik bij het geallieerd hoofdkwartier te Parijs, Gerrit Carel van Spaen, oud-gezant in Wenen, weer zijn oude kennis Van der Goes. Van Spaen deed de vorst daarover verslag op 2 mei. Hij meldde dat Van der Goes eindelijk zijn decharge had verkregen van de tijdelijk benoemde grootkanselier der orden, de Talleyrand-acoliet abbé Pradt, bisschop van Mechelen. Tijdens het gesprek daarover had Pradt de mogelijkheid van een vereniging van België met Nederland opgebracht. Van der Goes had volgens Van Spaen gezegd dat dit onderwerp hem als Hollander en onderdaan van de Prins van Oranje zeer interesseerde, maar dat hij over geen enkele volmacht beschikte om erover te praten. Hij stelde voor Pradt in contact te brengen met Van Spaen. Aldus geschiedde. Van Spaen schreef Willem Frederik dat Van der Goes, die bij dat gesprek aanwezig was, binnenkort naar Nederland zou vertrekken en dat Van der Goes, indien hij een onderhoud met de vorst zou hebben, Van Spaens verslag mondeling zou kunnen toelichten.⁵³ Of Van der Goes naar aanleiding van het contact tussen Van Spaen en Pradt door de vorst is ontvangen, kan niet vastgesteld worden. Toen hij met zijn gezin op 6 mei de Franse hoofdstad verliet, was Van der Goes er echter bepaald niet zeker van of hij welkom was in het vaderland onder de regering van soeverein vorst Willem Frederik.

Terug naar Den Haag

Het feit dat hij in september 1813 probeerde zijn buitenverblijf in Auteuil van de verhuurster te kopen, vormt een aanwijzing dat Van der Goes op dat moment niet verwachtte dat de oorlog voor het bewind van Napoleon verkeerd zou aflopen. In die mening stond hij stellig niet alleen. Van der Goes voelde zich in Parijs zeker thuis in het sociaal leven en bij het rijke aanbod van cultuur en theater. Maar of hij ‘verfranst’ was, blijft een

vraag. De onzekerheid die Nederland in de loop van 1813 in haar greep kreeg moet, al was het maar via de brieven van Mollerus, tot Van der Goes zijn doorgedrongen. En niet alleen in Nederland broeide het, een signaal dat aan de Franse hegemonie over de geannexeerde delen van Europa een einde zou kunnen komen. Toch gaf het hem lange tijd geen aanleiding zich over zijn positie in Frankrijk ongerust te maken. Eerst was er nog in mei de Slag bij Lutzen en Bautzen tegen de Russen en de Pruisen die in Parijs als glorieuze overwinningen werden neergezet. Het tij begon pas echt te keren na de verloren Slag bij Leipzig. Ook daarna was de keizer echter nog steeds in staat zich te manifesteren als onwankelbare machthebber.

Van der Goes had zich gedurende zijn loopbaan als staatsdienaar loyaal opgesteld tegenover de opeenvolgende gouvernementen. De inlijving was in Nederland, wellicht eerder als gevolg van passiviteit dan van overtuiging, aanvaard als een onafwendbaar *fact of life*. Zoals zovele Nederlandse bestuurders die in dienst waren getreden van het keizerrijk, identificeerde Van der Goes zich eerder met de staatsinstellingen waarmee hij zich verbonden had dan met de machthebbers.⁵⁴ Het is aanemelijk dat Van der Goes, ondanks de gebeurtenissen van november in Nederland, besloot voorlopig op zijn post te blijven. Zowel in Frankrijk als in Nederland bleef de situatie tot in het voorjaar van 1814 ongewis.⁵⁵ De Fransen hadden de Hollandse departementen weliswaar ontruimd, maar daar kwam vrees voor het Oranjegezinde volk voor in de plaats. Die sociale angst⁵⁶ kan ook een reden zijn geweest voor Van der Goes om de kat uit de boom te kijken en zijn zaakjes intussen nauwgezet af te ronden. Niemand had in die periode een scherp beeld van de houding na de Restauratie in Nederland ten opzichte van dienaren van het Bataafs bewind en met name het Franse keizerrijk. Dat gold ook voor Schimmelpenninck, die via Hendrik van Stralen de temperatuur van het water te weten wilde komen. Nog op 20 april 1814 schreef de senator en tot 'comte de l'Empire' verheven Schimmelpenninck uit Parijs aan zijn zoon Gerrit dat hij er rekening mee moest houden dat het bij de titel behorend erfelijk inkomen van twintigduizend gulden bij terugkeer naar Holland verloren zou gaan.⁵⁷

Meteen na het opzeggen van zijn lidmaatschap van het Corps Législatif stak Van der Goes zijn voelhorens uit om de sfeer in politiek Den Haag af te tasten. Hij koos daarvoor als intermediair zijn voormalige secretaris, Daniël Delprat, die zijn oor te luisteren legde en de juiste contacten probeerde te zoeken. Van der Goes wilde eerst een nederig schrijven tot Willem Frederik richten, maar of hij een dergelijke brief

*Huis Ter Noot aan de Bezuidenhoutseweg, ca. 1855.
Hier woonde Van der Goes na zijn terugkeer uit Parijs tot zijn dood in 1826*

*Portret Louis Napoleon baron van der Goes
van Dirxland (1806-1885), silhouet door
onbekende maker, zoon van Van der Goes
en minister van Buitenlandse Zaken in het
kortstondige kabinet-Van Hall-Van Heem-
stra in 1861*

inderdaad verstuurd heeft, is niet duidelijk. Delprat raadde dat af. Een bewaard gebleven concept van zo'n brief doet wat toonzetting betreft wat byzantijns aan.⁵⁸ Van dat soort kruiperigheid was volgens Delprat de soeverein vorst niet gediend. Beter was het om gewoon te stellen dat hij beschikbaar was. Willem Frederik huldigde het standpunt: 'die nu uit Parijs overkomt, moet den Franschman daar laten en geheel Hollander zijn'.⁵⁹ Het ligt voor de hand dat dergelijke gevoelige kwesties bij voorkeur mondeling geregeld werden. Het waren uiteindelijk waarschijnlijk familierelaties en oude kennissen als Frans Adam van der Duyn van Maasdam, lid van het Driemanschap, en Frederic Adriaan van der Goltz, adjudant van Willem Frederik, die behulpzaam zijn geweest bij de herintegratie van Van der Goes in de kring van notabelen van het Koninkrijk der Nederlanden.⁶⁰ De soeverein vorst toonde zich welwillend jegens de oud-minister, zoals hij dat trouwens al had gedaan jegens broer Philip Jacob en neef Hendrik Maurits van der Goes. De vorst had er belang bij de politieke spanningen die de Bataafse Republiek hadden getekend, niet opnieuw op te roepen. Het was nu zaak de ideologische tegenstellingen echt te verzoenen door een compromis te smeden met een politiek van vergeven en vergeten.⁶¹ Van der Goes was onderdeel van dit compromis. Tenslotte was hij niet de enige die een knieval voor Napoleon had gemaakt. In december van het tumultueuze jaar 1814 werd Van der Goes opgenomen in de ridderschap van Holland en erkend als lid van de Nederlandse adel met het predicaat jonkheer.⁶² Zijn inzet voor de publieke zaak gedurende de Bataafs-Franse tijd werd hem niet kwalijk genomen.

Van der Goes keerde terug in een verarmd Den Haag dat veel van zijn luister als regeringscentrum had verloren. Het vertrek van het stadhouderlijk hof en later dat van het hof van koning Lodewijk was catastrofaal voor de handel, en met name voor de middenstand, in de stad. De malaise was zichtbaar door het grote aantal verwaarloosde of afgebroken huizen. Veel openbare gebouwen en leegstaande herenhuisen hadden vooral tijdens de inlijving een andere bestemming gekregen. Het Binnenhof-complex werd ingericht als militair hospitaal. Het huis van de vroegere burgemeester Jan Slicher was venduhuis geworden.⁶³ Slicher, die via de familie van zijn vrouw Louisa van Kretschmar verwant was aan de Van der Goesen, werd in 1813 in zijn ambt hersteld.⁶⁴ De terugkeer van Oranje gaf de economie van de stad een nieuwe impuls.

In het nieuwe jaar kwam het leven van Van der Goes uiteindelijk in rustiger vaarwater. Hij kocht op 9 maart 1815 het Huis Ter Noot, dat met

enige percelen grond was gelegen aan de Bezuidenhoutseweg in Den Haag, ongeveer op de plek van het huidige ministerie van Economische Zaken en de Utrechtse Baan. Het huis met oorspronkelijk een kasteelachtig aanzien werd in de loop der jaren een aantal keren verbouwd. Voor Van der Goes was het een buitenplaats, net buiten de singels van de stad, waar hij zijn tuinliefhebberij opnieuw ten volle kon uitleven. Volgens Anton Falck, met wie hij contact was blijven houden, liet Van der Goes boven de tuinpoort van Huis Ter Noot een citaat uit Vergilius aanbrengen: 'Deus nobis haec otia fecit' (God schonk ons deze rust).⁶⁵

Op 16 maart 1815 riep Willem Frederik zich uit tot Koning der Nederlanden. Door de vereniging van Nederland en België werd een nieuwe grondwet noodzakelijk, die op 24 augustus werd afgekondigd. De Staten-Generaal werden verdeeld in een Eerste en een Tweede Kamer. Op 19 september legde Van der Goes in Brussel de eed af als lid van de Eerste Kamer, juist op tijd om in die hoedanigheid de inhuldiging van Willem I bij te wonen. De koning had hem voor het leven benoemd. Geen invloedrijke positie meer, een beetje weggepromoveerd, maar ook geen 'keukenpostje'. Dat wenste Van der Duyn van Maasdam volgens Delprat Van der Goes op grond van zijn verdiensten niet toe.⁶⁶ Schimmelpenninck werd zijn collega in de Eerste Kamer. Het werd een waardig slot voor een loopbaan gedurende een tijdvak (1795-1814) waarin Van der Goes acht omwentelingen van het staatsbestel meemaakte en slechts dertien maanden vrede.

De kamers van de Staten-Generaal hadden in die tijd nog weinig bevoegdheden. De Eerste Kamer vergaderde in beslotenheid en kende geen notulen. De voertaal was Frans ter wille van de Belgische senatoren. Of Van der Goes in dit reflectiegezelschap ooit het woord gevoerd heeft is niet zeker. De verslagen van de openingsvergaderingen der Staten-Generaal vermelden Van der Goes slechts een paar keer als lid van de commissie van in- en uitgeleide van de koning. Inhoudelijke handelingen uit die tijd bestaan niet. Het bijwonen van de zittingen in Brussel was overigens niet goedkoop. De kosten van het verblijf van Van der Goes aldaar gingen zijn jaarlijks presentiegeld van drieduizend gulden gemakkelijk te boven. In mei 1819 kreeg Van der Goes een circulaire van kamervoorzitter Willem Frederik Röell met een dringende oproep aan de leden om de beraadslagingen te Brussel toch vooral te komen bijwonen. Kennelijk was er te vaak geen quorum. Door weg te blijven, compromitteerden de aangeschrevenen niet alleen de Eerste Kamer, maar ook de waardigheid van de koning, vond Röell.⁶⁷

In december 1819 vond de zitting in Den Haag plaats. Het sneeuwde. Een opvallend gezelschap bracht de avond erna met kaartspel door bij Van der Goes op Huis Ter Noot. Het waren de gravin van Rechteren, de heren Mollerus, Willem Frederik graaf van Reede, de Belgische Kamerleden Francois d'Anethan en Philippe Villain XIII, de Zweedse gezant Abraham d'Ohsson en – geheel onverwacht – de Prins van Oranje. Onder het stadhouderschap van diens grootvader was Van der Goes zijn avontuur in de diplomatie begonnen. Nu was een cirkel gesloten.

De laatste jaren bracht Van der Goes, inmiddels op eigen verzoek tot baron verheven,⁶⁸ grotendeels door op Huis Ter Noot. In februari 1825 was het Louise die zijn pen vasthield om Catharina Schimmelpenninck te condoleren nadat haar man op 15 februari was overleden. Van der Goes had een beroerte gekregen waardoor hij zijn hand niet kon gebruiken. De brief is nogal obligaat van toon, conform de zeden van de tijd. Niettemin liet Van der Goes zijn bewondering voor Schimmelpennincks bijzondere talenten en zijn gevoelens van ware achting en vriendschap overbrengen. Meer persoonlijke herinneringen aan hun samenwerking of aan bijvoorbeeld recente ontmoetingen staan er niet in.⁶⁹

Van der Goes krabbelde na zijn beroerte wel weer wat op, maar is op 10 juli 1826 gestorven. Zijn grootste zorg die laatste jaren was de opleiding van zijn zoon Louis, voor wiens huisonderwijs hij behoorlijk in de beurs moest tasten. Hij vreesde daarom dat zijn nalatenschap onvoldoende zou zijn voor een bij hun stand passend onderhoud van zijn vrouw en enig kind. Door bemiddeling van minister van Financiën Jean Appellius ontving Louise van der Goes als bijzondere gunst een weduwepensioen. Het was mede bedoeld ter bekostiging van de studie van Louis, aangezien Van der Goes 'een zodanig gekrompen fortuin nalaat dat het niet mogelijk zijn zal de opvoeding van een veel belovend jongeling, thans op de hogeschool te Leiden, te voltooien'.⁷⁰ Louis Napoleon baron van der Goes van Dirxland voltooide zijn rechtenstudie in Leiden en werd in 1861, evenals zijn vader, minister van Buitenlandse Zaken.⁷¹

Nederland als deel van het Franse keizerrijk 1810-1813